

**«YERALTI MADEN-İŞ
OLAYI» ÜZERİNE**

1975 Temmuzunda kurulan Yeraltı Maden-İş Sendikası asıl olarak Yeni Çeltik ve Aşkale grevleri nedeniyle adını duyurdu. Yakın döneme kadar sosyalistlerin etkin bir varlık gösteremedikleri maden çıkarma işkolunda kurulan ilk devrimci nitelikte sendika oluşu yanında, sözkonusu grev hareketlerinin ilginç özellikleri de sosyalist kamuoyunun Yeraltı Maden-İş'e özel bir ilgi göstermesine neden oldu.

Kuruluşunda DİSK'in yakın desteği ve katkısı olmasına karşın bu sendikanın DİSK'e katılması engellendi. Bunda en önemli etkenin, DİSK yönetiminin Yeraltı Maden-İş yönetici kadrolarının eğitimi kendi anlayışları paralelinde bulmayışları, onları «sol» olarak nitelendirmeleri olduğu söylenmelidir.

DİSK yöneticilerince «sol» olarak nitelenen Yeraltı Maden-İş kadroları, Yeni Çeltik ve Aşkale'de verdikleri grevleri DİSK desteği olmadan yürüttüler. Her ikisi de sanayi şehirleri dışında, uzak maden işletmelerinde yapılan grevleri yöre halkının içten katılımını sağlayarak gerçekleştirdiler.

Böylece grev yalnızca işletmede çalışan işçilerin bir ekonomik-meslekî hak mücadelesi olarak değil, yöre halkını birleştiren bir toplumsal olay olarak kendini gösterdi. Zaten çevre köylerde oturan ve dolayısıyla köyle bağları devam eden işçiler ile yöre halkı arasında bu doğal bağlara ek olarak daha sıkı toplumsal bağlar kurulmuş oldu. Özellikle Aşkale gibi tutucu özellikleriyle tanınan ve faşistlerin hayli etkili olduğu Erzurum ili içindeki bir ilçede yürütülen grev, devlet güçlerinin, yöre faşistlerinin tehdidi ve bas-

kısına karşın başarıyla sonuçlandırıldı.

Bütün bu çalışmalar içinde Yeraltı Maden-İş kadroları klasik sendikacı tipinden çok öte bir anlayış içinde davrandılar. Özellikle sendikanın malî imkânlarından yoksun olduğu aylar içinde örnek bir ekip çalışması sürdürdüler. Bundan daha da önemli olarak işçi sınıfının sosyalist bilince sahip olması sorununun önemini kavrayan bir yaklaşım belirgindi. Sendikanın yayın faaliyetlerinde, gazetesinde olağan bir sendika yayınında rastlayamayacağımız bir dolgun içerik vardı. Bu yayınların işçi sınıfının geleneksel kültürden en az kopmuş olan, eğitim ve öğretim düzeyi en geri kesimlerine seslendiği düşünülürse yürütülen çalışmanın anlam ve önemi daha iyi görülür.

Yeni Çeltik başarısından sonra Aşkale grevinin de olumlu sonuca varmasıyla Yeraltı Maden-İş'in kuruluş dönemine özgü güç sorunları çözümlendiği ve bundan sonra başarılı çalışmalarını daha da yetkin biçimde sürdüreceğine inanılıyordu. Sosyalist hareketimizi saran ekonomist, reel politiker ve grupçu anlayışların işçi sınıfı içinde çalışmaktan genellikle anladıkları şeyin hayli uzağında bir anlayışla sürdürüldüğüne tanık olduğumuz Yeraltı Maden-İş'in eyleminin daha da güçlenmesi umuluyordu. İşçi sınıfına yalnızca bir fizik güç olarak bakan ve çalışmalarındaki başlıca amacı deyim yerindeyse «asker toplamak» olan eğilimlerin ortasında Yeraltı Maden-İş umut verici bir gelişme olarak gözüküyordu.

Ama ne var ki, 1977 Ağustosunda ortalarında sendika yönetici kadroları arasında açığa çıkan ve sonuçta iki yıllık mücadeleyi birlikte yürütmüş öncü ekibin önemli bir kısmının sendikadan

tasfiyesiyle sonuçlanan ayrılık olayı, bu ilk yargıların hayli iyimser olduğunu gösterir niteliktedir.

Kuruluş sürecini geçip yerleşik, kendine yeterli bir sendika haline gelmesiyle birlikte Yeraltı Maden-İş'de de aynı evreye giren sendika ve derneklerde görülen tipten bir iç mücadele çıkmış, aynı tip iddialar öne sürülmüş, aynı yöntemlerle «çözümlenmiştir.» Tarafların yayımladıkları bildirilerde öne sürülenler ve bu sıralarda çıkarılan söylentiler, Yeraltı Maden-İş'de de herkesin sözde eleştirdiği ama pratikte kararlılıkla uyguladığı tipten bir egemenlik mücadelesi verildiğini göstermektedir.

Çoktandır sosyalist hareket içinde gerçek bir tartışmanın olduğundan söz edemeyiz. Bütün sendikalar, dernekler ve kitle toplantılarında verilen mücadeleler, kimin sosyalist ilkelere, amaca daha uygun görüşler ve somut öneriler getirdiğini göstermek için yapılan ideolojik mücadelenin kurallarına göre değil, her ne yol ile olursa olsun güç üstünlüğünü elde etmenin başlıca amaç olduğu «politikacılığın kurallarına göre verilmektedir.

Yeraltı Maden-İş bugüne kadar ki gelişimiyle bu genel planda reel politiker, işçi sınıfı hareketinde ise sendikalist anlayışı aşma yolunda bir hareket olarak görülmüştü. Bu sendika çoktandır Türkiye sosyalist hareketinde «devrimci sendikacılık» adı altında tartışılan soruna önemli açıklıklar getirecek bir olay olarak nitelenmişti. Bu harekete öncülük eden ve verilen iki yıllık mücadelenin en ağır yükünü ve sorumluluğunu taşıyan kadroların da aynı yaklaşım içinde olduğu çeşitli vesilelerle ilân edilmişti ve bugün varılan nokta ne olursa olsun başlangıçta bu yaklaşımın içtenlikle benimsenmiş

olduğunu söylemeliyiz.

Yeraltı Maden-İş'teki ayrılık ve çözümlenme yöntemleri üzerinde özel olarak duruyorsak nedeni bu, Bazen bir dizi olayın her gün gözlemlendiği günümüz ortamında, bu olumsuzluğu aşma amaç ve potansiyeli ile başlayan bir hareketin de yine aynı noktaya gelmiş olmasıdır düşündürücü olan. Ve bu yüzden Yeraltı Maden-İş'de birilerinin tasfiye etmekle başarı kazanmış olanlar, bu başarıyı özgün bir olayı alelade hale getirerek kazandıkları için aslında daha önemli olan şeyleri yitirmişlerdir ve bu anlamda yenilgilerdir sonuç.

Bir harekette ayrılıkların ortaya çıkması son derece doğaldır. Devrimci hareketler ayrılıklardan korkmazlar, çünkü her ayrılık ortada önemli bir sorun var olduğu anlamına gelir. Hayatın önümüze yeni tip sorunlar getirdiğini ve dünyayı dönüştürmek gibi bir misyonu olan devrimci hareketin de bu sorunları çözümlenerek kendisini gerçekleştirdiğini bilmek, devrimci anlayışın bir gereğidir. Bu yüzden onlar sorunlardan doğan ayrılıkları olağan karşılarlar ve ilgilerini sorunun gerçekten doğru tespit edilip edilmediğine yöneltirler. Bu niteliğinden ötürü devrimci hareketteki tartışmalar, haklı olanın kim olduğunu ispat etmekten de öteye, sorunun gerçek boyutlarıyla açığa çıkarılmasına yöneliktir. Eleştiri, yanlış görüş savunana mahkûm etmek için değil ona kendini düzeltme imkânını göstermek amacıyla yapılır, özeleştirir ise bireyin veya grubun neleri yanlış yaptığını sıraladığı bir günah çıkarma işlemi değil, yapılan yanlışın hangi konularda yanlış yapmaya götürüleceğinin bizzat bu birey veya grupta araştırılması ve böylece gerçek düzeltme işleminin daha temelden yapılmasına imkân sağlayan kökten bir analizdir.

Bu yüzden Marksist hareket, hareket içi tartışmaları bir «arınma olayı» olarak ele alırken, arınacak olanların yalnızca ayrılığın bir tarafındakiler olacağını varsaymaz. Tartışma kimin «arınır» öbür taraf gibi olması ge-

reğini tespit için yapılmaz. Bir seri eleştiriler, özeleştiriler içinde çözüme varılacağı ve bu varmanın kolektif biçimde olacağı düşüncesiyle hareket edilir. Bundan dolayı «tasfiye işlemi»ne tüm kolaylığına karşın kolay kolay başvurulmaz. Böyle yapıp, taraflardan biri devre dışı atıldığında, belki ayrılık biçimsel olarak giderilir ama ayrılığı doğuran «sorun» böyle kalır. Sorunları ise ne kadar görkemli olursa olsun kararlarla ortadan kaldırmak mümkün değildir. Sorun çözümleninceye kadar yeni ayrılıklar yaratmaya devam eder.

«Devrimci Yol siyasetini benimseyenlerin diğer tarafı tasfiye etmesiyle sonuçlanan «Yeraltı Maden-İş olayı»nda ne bir tartışma, ne bir eleştiri ne de bir özeleştirme görüldü. Yeraltı Maden-İş içinde toplanan işçiler olsun, bu sendikaya ilgi ve sempati ile bakan geniş sosyalist kamu oyu olsun ayrılık olayını ancak gazetelerde karşılıklı bildiriler yayımlandığında öğrendiler.

İlk bildirin yayınladığı üzerinden on gün geçmemişti ki taraflardan birinin Merkez Yönetim ve Onur Kurulu kararıyla tasfiye edildiği görüldü.

Kendisini, devrimci adıyla anılan diğer sendikalardan daha üst bir devrimcilikle nitelleyen bir sendikada «ayrılık» böyle sona erdiriliyor. Daha üst devrimcilik, daha hızlı olmak olarak anlaşılıyor demek ki.

Kaldı ki, bu hızlı tasfiye işlemi, sosyalist hareket için utanç verici bir uygulama sayılması gereken ve ne yazık ki uzunca bir süreden beri en geçerli «politik mücadele» biçimi haline gelmiş olan zorbalık, dövme işlemleriyle de «takviye» edilmişti. Yeni Çeltik işçileriyle ayrılık konusunu görüşmeye giden grup, İçlerindeki bir Bölge sorumlusunun ağır biçimde dövüldüğü bir saldırıya uğramış ve böylece yapılmak istenen toplantı engellenmişti.

Bu olayı «işçiler onlara gerekli cevabı bir kez daha tekrarlardı. Ve bu komplocuları işyerinden kovdular. Komplocular bunun üzerine işçilere saldırmak

cesaretini gösterdiler. Bunun üzerine işçilerden hak ettikleri dersi aldılar» diye anlatıyor; Devrimci Yol dergisi. (Sayı: 8, s. 10)

«Komplocular» denilenler, daha sonra tasfiye edilenlerdir. Belirtmek gerekir ki amaçları ne olursa olsun bu sıfatla anılan kişilerin konuları, amaçlarına bir «komplo» ile varmalarına elverişli değildir. Bunlar içinde en yetkili konumda olan sendikanın genel sekreteridir. Diğerleri ise sendikanın şube başkanı ve Bölge sorumlularıdır.

Yetkileri belli bu ekibin, bir sendikayı diğer bir sendikayla birleştirmek için «komplo» kurdukları söyleniyor. Ancak sendikanın genel kurul kararıyla gerçekleşecek bir işi yapmanın yolu «komplo» yöntemi değildir. Bir komplodan söz edebilmek için, karşı tarafın elindeki meşru imkânları kullanma hakkını çiğneyen ve çoğu kez geçerli kuralları hiçe sayıp, istenen bir kararı olup bittiyse getirerek yürürlüğe sokmaya çalışan ve bunu yapmağa elveren güç veya yetkilere sahip olan bir grubun varlığı gerekir. Komplocu diye nitelenen grupta ne bu güç ne de bu «yetki» vardır.

Amaçlarına ancak işçilerin onayıyla varabilecek olanlar, üstelik küçük bir grup iken «işçilere saldırmak»tan ne yarar umabilirler? Bunu «cesaret ettiler» diye tanımlamak inandırıcı değil. Üstelik işçilere saldırmak cesaretini gösterenler, bu Yeni Çeltik işçilerinin o güne kadar verdikleri tüm mücadelelerde onlarla hiç bir sendikacının olamadığı kadar kaynaşmış olarak yer alan insanlardır. Bu insanları yanlışlıklarından, hatalarından dolayı eleştirenler olabilir, ama onları devrimci hareket içinde tanıyan olan herkes, devrimci amaçlara içten bağlılıklarından kuşku duyulmayacağını bilirler. Ne olursa olsun; görüşlerini kabul etmeyen işçilere saldırmak gibi bir eylemden uzak kişiler olduklarını sanırız Devrimci Yol'un yazarı da bilir.

Bu insanların «işçilerden hak ettikleri dersi aldıkları» söyleniyor. Bu «hakedilmiş ders» bayıl-

tıncaya kadar dövmektir ve «ders verenler» de, içinde işçilerin de bulunduğu 20 kişilik bir gruptur. Yeni Çeltik İşyerine giden 5-6 kişilik grubun karşısına işçilerden önce bir grup çıkmış ve işçilerle konuşmağa gelen ekibe bunlar «ders vermiştir». Hiç bir inandırıcılığı olmayan «işçilere saldırmak» iddiası, sopa atmaya verilen ve dövülmenin yaratacağı duyguları tatmaktan ibaret olan bu «ders»i haklı göstermek içindir.

«Biz» değil, «işçiler», «kitle» dövdü, «hakettikleri cevabı verdi», «işçiler, kitle» dövmüncü bu dövme işi meşrulaştırılıyor. Bir anlayış da bu, Burada «işçilerin, kitlenin», kusuruna bakılmaması gereken çocuklar mı olduğu, yoksa ne yaparlarsa ardından secde etmek gereken ilahî bir merci mi olduğu bulanık. «Biz, bu zorba yöntemlere karşı mıyız, değil miyiz? Karşı isek ne yapmamız gerekirdi? Soru bu. Bazı yerlerde «biz»im yapmak isteyip de yapmakta sakıncalı gördüğümüz bir işi «işçiler», «kitle»ye yaptırınca veya onlar kendiliğinden yapınca, tartışılacak bir şey yokmuşcasına davranılıyor. Üzerinde düşünülmesi gereken bir nokta, Çünkü işçileri az gelişmiş bir çocuk gibi gören anlayışla ilahî bir merci sayan anlayışın özünde aynı olduğu ve birbirine kolayca dönüştürülecek kadar yakın akraba oldukları kanıtlanalı 70 yılı aşkın bir süre geçti.

Kendi içinde bu zorbaca ve otokrat uygulamalara yer veren bir hareketin «dışarıya» karşı «demokrasi» sloganları atmasının ne içtenliğinden ne de inandırıcılığında söz edilebilir. Sosyalist hareketimiz, bu «güçü gücüne yetene» mantığını ve zayıf olduğu yerde «demokratik», kuvvetli olduğu yerde «merkezîyetçi» kesilen sakat anlayışı aşma zorunluluğunu kavramadıkça, bunun öyle soy ahlakçı «hümanist» gerekçeler için değil, sosyalist anlayışın içsel bir gereği olduğunu anlamadıkça, gerçek tek adım bile atamaz.

Tasfiye edilenlerin «komplo» olarak nitelenen amaçları «Dev-

rimci Yol» dergisinde şöyle anlatılıyor:

«Bu komploya göre, Yeraltı Maden-İş, sarı reformist özü birçok olayda kanıtlanmış Dev-Maden Sen'e katılacak, sendikadaki devrimci unsurlar tepeden inme bir şekilde tasfiye edileceklerdi.»

Öncelikle bazı noktaları açıklamak gerekir.

Dev Maden-Sen, eski adıyla Mab-İş, DİSK'e 1975 yılı sonunda katıldı. Yeraltı Maden-İş'in DİSK'e katılmak için müracaat ettiği ve zaten sendikanın DİSK desteğiyle kurulduğu bilinmiyor. Mab-İş'in süratle DİSK'e katılmasını sağlamakla DİSK yöneticileri Yeraltı Maden-İş'in maden çıkarma işkolunda DİSK'in temsil edildiği sendika olmasını önlemiş oluyorlardı. Yeraltı Maden-İş, ancak Dev-Maden-Sen'e katılma kararı alarak DİSK'e katılabilirdi ve böylece de özerk bir sendika olmaktan doğan haklarından yoksun kalır, «istenmeyenler»i uzaklaştırmak kolaylaşırdı.

Kuruluşundan bu yana geçen iki yıl içinde Yeraltı Maden-İş, haklı nedenlerle bu plana karşı çıktı. DİSK'e katılma kararından caymamakla birlikte, Dev-Maden-Sen'le yapılacak birleşmenin koşulları üzerinde titizlikle durdu. Yani Dev-Maden-Sen'le birleşmeye ilke olarak karşı çıkmadı ama katılmayla birlikte bir tasfiyenin yürürlüğe konulmasını önleyecek koşulları, güvenceleri sağlamaya çalıştı.

Bu bakımdan, Dev Maden-Sen'e katılma isteğini, tasfiye edilenlere özgü bir amaç olarak sunup, bu sendikanın «sarı reformist özü»nü «birçok olayda kanıtlandığı»nı söyleyerek tasfiye edilenlere «sarılık», «reformist»lik ithamında bulunmaya çalışmak, devrimci bir «siyaset»e yakışan yöntem midir? Dev Maden-Sen'in ne olup ne olmadığı, hâlâ da geçerli olan DİSK'e katılma kararları alınırken de biliniyordu.

DİSK'e katılma ve dolayısıyla Dev Maden-Sen'le birleşme kararı varolan bir sendikada DİSK'e katılma amacının kendisine «aykırı bir amaç» denile-

meyeceğine göre, bu katılmanın koşulları sendikanın genel kurul kararları doğrultusunda sendika merkez yönetim kurulu tarafından tayin edileceğine ve tasfiye edilenlerin de buradaki gücü belli olduğuna göre, nasıl olup da bunlar «komplo» yapabileceklerdir, bunu hangi araçlarla gerçekleştirebileceklerdir?

Bir komplodan söz edebilmek için bunlara cevap vermek gerekir. Ve eğer «tepeden inme şekilde» tasfiye etmek komploculuğun göstergesi, klasik uygulaması, «Yeraltı Maden-İş olayı»nda kimlerin bu sıfatı hakettiklerini tespit etmek güç olmasa gerekir.

Tasfiye edilenlerin «Gelişen Devrimci Hareket karşısında ürkütükleri»nden söz ediyor Devrimci Yol. Sendikada patlak veren olayın nedeninin asıl olarak bu olduğu söyleniyor.

Eğer terimlere mecazi anlamlar vermiyorsak ve Yeraltı Maden-İş'in kuruluşundan bu yana geçen mücadelesini «devrimci hareketin gelişmesine» bir katkı olarak niteliyorsak; bu zor mücadele döneminin en aktif görevlerini başarıyla üstlenmiş olan bu kişilerin «devrimci hareketin gelişmesi»nden ürkebilecek kişiler mi? yoksa ancak sevinç duyacak kişiler mi olduğunu tespit etmek zor değildir.

Ama, sendikalarda «en geniş kitle çalışması» içinde en dar kadro çalışması yapma» çağrıları (D. Yol. Sayı. 6. 7) ile aynı zamanda denk düşen Yeraltı Maden-İş olayı, «Devrimci Hareketin gelişmesi» teriminin «Devrimci Yol siyaseti» yerine kullanıldığı, ona denk sayıldığını gösterir. Böylece devrimci hareketin gelişmesinden ürkenlerden değil, Devrimci Yol siyasetine karşı çıkanlardan bahsedilmesi gerektiği ortaya çıkıyor,

Burada, bu «siyaset»e karşı çıkanların getirdikleri alternatif üzerinde durmayacağız. Tasfiye edilenler bir alternatif getirmekten çok bir reaksiyonu temsil etmektedirler.

Ayrılık ortaya çıkıp tasfiye ile sonuçlanacağını gördüklerinde; DİSK yöneticilerine, Yeraltı Maden-İş'in zaten varolan katılma

kararına olumlu cevap veremeleri çağrısını yapmaktan başka çıkar yol bulamamışlardır. Böylece ortaya çıkan ayrılık, devrimcilerin sendikalardaki çalışmalarının içeriği sorunundan değil de DİSK'e katılıp katılmama sorunundan doğmuş gibi görüldü. DİSK'in Yeraltı Maden-İş'e karşı tavrını olduğu kadar DİSK'in sendikal anlayışını da eleştiren kararlarda katkısı olanların, birden DİSK'e katılma konusunda aceleci bir ısrar içinde gözükmeleri aleyhlerinde bir çelişki idi. Böylece «Devrimci Yol Siyaseti»ni savunanlar, tasfiye ettiklerini kendi sempatanları önünde suçlama fırsatlarını ele geçirmiş oldular ve fırsatlardan yararlanma «ustalığını» gösterecek yoğun bir söylemleri furçası içinde sorunun özünü unutturabildiler.

Uzun süredir sendika kadrolarını da içeren bir kesim için de sürdürüldüğü anlaşılan tartışmaların hiç de DİSK'e katılma konusu içinde olmadığı söylenmelidir. Ayrılık bu tartışmalar içinde giderek belirginleşmiş ve tasfiye ile sonuçlanacağı anlaşıldığından da karşılıklı bildirimlerde yer alan komploculuk suçlamaları ile dışa vurulmuştur.

Oysa «Yeraltı Maden-İş olayı» ile bir kez daha kendini duyuran sorun «komploculuk» terimleriyle ifade edilemeyecek olan çok daha kapsamlı bir sorundur. Siyasal hareket ile sendikalar ve diğer ekonomik - meslekî kuruluşlar arasındaki ilişkiler genel sorunu ve buna bağlı olarak sosyalistlerin sendikalar ve bu gibi kuruluşlar içinde yürüttüğü faaliyetin içeriği, amacı sorunudur bu. Yeraltı Maden-İş, başlangıçtan bu yana, özellikle DİSK'teki işleyiş ve bunun olumsuz görünüşleriyle kendini gösteren bu temelsel soruna pratikliği ile bir çözüm, bir cevap bulma hareketiydi. Tasfiye ile sonuçlanan süreç, bu çözüme varılmadığını tersine başından beri yadsınan işleyiş, mantığa teslim olduğunu gösterir.

Böylece Yeraltı Maden-İş'de de en «ileri» DİSK'de gördüğümüz sendika - siyaset ilişkisi geçerli kılınmıştır.

«Devrimciler, denetimlerindeki sendikaları, siyasetlerini kitlelere ulaştırmanın araçlarından biri olarak kullanırlar». (D. Yol. sayı. 7. s. 7) anlayışı hiç de yeni bir anlayış değildir. Kendisini «gelişen devrimci hareket» olarak nitelleyenler, «ilerleyen sınıf savaşımını» temsil ettiklerini öne sürerler de sendikalarda aynı tip bir anlayışa uyarlı çalıştığını ve «her boydan ve soydan» sosyalist eğilimi tasfiye etmekte her çeşit yöntemi kullandığını ve amacının da en geniş kitleleri en dar kadrolarla denetimde tutabilmek olduğunu bilmiyor olmazlar.

Bu anlayışın kökeninde kesinlikle ekonomist bir parti görüşü yatmaktadır. Buna göre «işçi sınıfının partisi» olma iddiasının geçerli tek kanıtı sendikalardaki denetim gücüdür. Kim bu alanda üstün ise diğerlerini «ters akım» olarak nitelerek haklarını edinmiş sayabiliyor.

Bu yüzden de farklı siyasal eğilimler arasındaki asıl kavganın sendikalara egemen olmak için verilmesi ve bu mücadele kazananın ilk işinin kendisinden farklı eğilimleri temsil edenleri hızla temizlemesi olağan oluyor. Sendikal hareket içinde muhalefetlerin neredeyse «illegal» yöntemlerle sürdürülmesi «iktidar-dan» gizlenmeye çalışılması bu yüzden. Muhalefler, sendikadan ve hattâ işyerlerinden atılıyorlar.

Her farklı eğilimin kendisine bağlı bir sendikalar grubu oluşturmaya çalışması bu yüzden. Bu grup DİSK içinde de, dışında da oluşturulabilir. Şüphesiz asıl istenen DİSK'te kurulabilen ve büyüyerek DİSK'e egemen olabilen bir grup oluşturabilmek.

Sendikayı, partinin «maddî temel»i sayan anlayış, denetimine aldığı sendikaların kendisine «taban», «kitle gücü», sağladığını biliyor. Tepedeki «siyaset» ile bu taban arasındaki bağ sendika kanalıyla kurulduğu için sendika yönetiminin, profesyonel sendikacıların önemi son derece artıyor. Deyim yerindeyse bugün süregiden ve henüz kesin sonuç alınamamış sendikalara egemen olma mücadelesinde asıl «stratejik bölge» burası oluyor. Kim

bu stratejik bölgeye egemen olursa en büyük avantaja sahip olacaktır. Şu veya bu nedenle varolan sendika yöneticisi kadro içinde tarafları olmayanlar ise, «işçiler sendika yönetimine» gibi görünüşle «devrimci» sloganlarla —sanki varolan yöneticiler işçilikten gelmemiş gibi— bu stratejik kavgada yer edinme yolu arıyor.

«Taban»ın, «işçi sınıfı kitesi»nin edilgenliğini veri alan ve geniş işçi sınıfı kitlesinin politik mücadelelerde «yönetilen» bir rıziksel sayısal güç olabileceğini temel alan bir anlayışın buna uyarlı parti görüşünün uygulamalarıdır bunlar.

1973 sonrasında çoğu kez DİSK'ten de habersiz olarak kendi başlattıkları mücadeleler ile DİSK'e geçme uğraşını veren ve bu uğurda her çeşit sıkıntıya katlanan bir işçi hareketi vardı. DİSK'in üye sayısını üç dört kat arttıran bu gelişme, ağırlaşan hayat koşullarına karşın bugün neredeyse durmuşsa ve hattâ Bursa İzmir ve Kartal-Pendik gibi mücadeleler pahasına işçilerin DİSK'e geçtiği yerlerde yapılan referandumlarda DİSK, bazıları açıkça faşist olan sendikalar karşısında yenilgiye uğruyorsa, bunun en önemli nedenlerinden birinin de kendi dışında bir sosyalist eğilimin DİSK'te temsil edilmesini önlemeyi başlıca ilke sayan bir eğilimin DİSK yönetimine egemen olması olduğu açıktır.

Amaçlar, içtenlikle söylenen sözler ne olursa olsun, sonucu belirleyen şeyin, eylemin içinde yürütüldüğü yapı, bu yapının işleyiş kuralları olduğunu ve aynı tür yapıları, aynı işleyiş kurallarının benzer sonuçlara varacağını söylemek istiyoruz. Eğer eylemimizin istediğimiz bir amaca varmasını istiyorsak, her şeyden önce bu eylemin içinde yürütüleceği örgütsel yapı ve onun işleyiş kurallarını —bu nesnel araçları— gözönüne almalıyız. Farklı amaçlar farklı örgütsel yapılar ve işleyiş kuralları içinde varolabilirler ancak. Amaçları ile araçlar bir eylemin muhtevası ile o eylemin yapılaşma biçimi arasındaki tutarlılıktan söz et-

mek istiyoruz. Kendi eylemimize özel bir anlam vermek iddaticıdır. Bir eylem onu, hangi amaçla yaptığımızı belirtmek gereğini duyurtuyorsa yani amacımız eylemin kendisinde yansıyor veya ancak söz olarak yansıyor, son analizde eylem, ona izafe edilen amaçla uyarlı bir sonuca değil, aynı tip eylemleri, aynı yöntemlerle uygulayanların daha önce vardıkları noktaya, sonuca varır.

Sendikaları «dikensiz gül bahçesi»ne çevirip kendi siyasetlerine «maddî temel» yapmak isteyen anlayışların ortakça oluşturduğu bu ortamda Yeraltı Maden-İş, bir atılımdı. Söz konusu anlayışın Marksizm-dışı niteliğine karşı bir tepkiydi.

Tasfiye olayı, bu özgün atılımın sonudur, sona erdirilmesidir. Yeraltı Maden-İş'deki iç mücadeleden galip çıkanlar siyasetlerini bu sendikaya egemen kılma sorununu «çözümlemişler»dir ve bu anlamda bir ileri adım attıklarını da düşünebilirler.

Ama yukarıdan beri kapsamını anlatmaya çalıştığımız sorun, kesinlikle çözümlenmemiş olarak, tersine bu sonuncu örnek le de takviye edilmiş olarak ortadadır. Sosyalist hareket ile diğer ekonomik-meslekî örgütler arasındaki ilişkiler ve özel olarak sendikalardaki devrimci çalışmanın içeriği, tarihi deneylerin ve bugün ülkemizde ve diğer ülkelerde varılan sonuçların ışığında derinliğine ele alınacak sorunlar olarak gündeme getirilmelidir.

LENİN'İN FELSEFE ANLAYIŞI ÜSTÜNE

**Dominique Lecourt
Une Crise Eton
Enjeu, Maspero, 1973**

Dominique Lecourt bir Fransız Marksist. Burada sözünü edeceğim eserinden başka epistemoloji sorunlarına ilişkin yazılarının derlemesinden oluşan bir eseri («Pour une critique de l'epistémologie» Maspero, 1972) ve Stalin döneminin önemli bir olayı üzerine yazdığı («Lysénko, historie d'une proletarienne»,

Maspero, 1976) kapsamlı kitabı var.

Elimizdeki kitabı, Lenin'in felsefedeki tavrını konu almakta. Ampirio-kritisistlerle karşı mücadelesinden kalkarak felsefe alanında Lenin'in aldığı tavır üzerine açıklıklar getiriyor. Bunu yapmak için **Materyalizm - Ampirio-kritisizm**'in başlıca tezlerini ele alıyor. Anlaşıldığı kadarıyla amacı yeni şeyler söylemek değil; felsefî bir sapmanın köken ve uzantılarına ışık tutmak.

Kitabın ilk bölümünde, 1908 yıllarında Rusya'nın siyasal ve toplumsal durumuna değinilmekte: 1905 devrimi ezilmiş. Dizginsiz bir baskı hüküm sürerken, işçi sınıfı hareketi gerilemekte. Bolşevik Parti'yi de etkileyen genel bir düzensizlik sarmış toplumu. Umutsuzluk ve sabırsızlığa kapılan bir grup, legal eylemin tasfiyesini, Parlamente'ye katılmamasını öne sürmekte. A. Bogdanov'un önderlik ettiği bu «sol» grup Duma'yı boykot etme önerilerine bu kez felsefe düzeyinde bir öneri daha eklemiştir: Marksist felsefe, diyalektik maddecilik, «gençleştirilmelidir.» Bunun gerekçeleri şöyle sıralanabilir: Marx'ın diyalektik maddeciliğin temellerini attığından bu yana bilimlerde önemli değişiklikler oldu. O halde Marx'ın felsefesi en yeni bilimsel buluşlara uygun bir biçime getirilmelidir. Bogdanov ve arkadaşları bu önerilerini Engels'in bir sözüyle temellendirirler: «Materyalizm, doğa bilimleri alanında çağ açan her yeni buluş ile kaçınılmaz olarak biçimini değiştirmek zorundadır. (...) (Felsefe İncelemeleri, Sol Yayınları S. 27) Marksizmi «gençleştirmek ancak çağdaş bilimsel buluşların öğrenilmesiyle mümkün olabilirdi. Böylece Bogdanov ve arkadaşları bilim adamlarının geliştirdikleri bu felsefeye yöneldiler: Ampirio-kritisizm. Bu felsefenin kurucusu olarak, dünyaca tanınmış olduğundan, fizikçi E. Mach kabul edilir. Bagdanov ve arkadaşları, Marx'ın felsefesini «gençleştirerek» öğelerin doğa bilimcilerinin eserlerinde hazır bulunduğunu varsaydılar. Böylece am-

pirio-kritisizm ile bağ kurmak, bu «çağdaş doğa bilimleri felsefesi»ni benimsemek zorunda kaldılar.

Bu felsefenin en büyük çekiçliliği, idealizm ve maddecilik ayrımını, karşıtlığını aşmak iddiasında olmasıydı. Bu kavı, bilgi sorununda maddecilikten de idealizmden de birer öge alması sonucunda doğuyordu. Ampirio-kritikçiler, bir yandan madde'nin düşüncüyü belirlediğini savunurken (maddeci öge) öte yandan «madde»yi «duyumlarımızın bir görünümü» diye tanımlayarak, düşünce maddeyi belirler diyorlardı. (İdealist öge). Böylece, maddenin mi yoksa düşüncenin mi egemen olduğu sorunu bırakıp madde ile düşüncenin özdeşliği tezini temel sorun kabul ediyorlardı. Bu kadariyle oldukça önemli bir durum. Fakat bu felsefeyi savunanlar Bolşevik Parti üyeleri olduğundan olay bir kat daha önemliydi. Lenin olaya burada el atar. Müdahalesinin önemi şuradan gelir: Felsefe alanında «Mach»ın Rus çömezlerine «karşı mücadele ederken, **aynı anda**, siyaset alanında da Duma'yı boykot edenlerle mücadeleye girer. İki ayrı cephede aynı anda ve sürekli yer değiştirerek çarpışır: Mücadele ettiği kişilerin aynı kişiler olduğunun bilincindedir. Felsefî çalışmaları «**Materyalizm ve Ampirio-kritisizm**» ile sonuçlanır.

Bu arada ampirio-kritisizm bilim adamları ve filozoflar arasında yaygınlik kazanmıştır: Artık «uluslararası ideolojik bir eğilim» (Lenin) halini almıştır. Lenin bu felsefenin sözde yeniliğini yani eski bir sorunun yeni bir biçimde tekrarlanması olan yeniliğini açığa vurmağa çalışırken, bir yandan da bu felsefenin kazandığı uluslararası yaygınlığın nedenlerini araştırır.

Ampirio-kritisizm'in sözde-yeniliğini kanıtlarken Lenin tek bir **tezden** yararlanır: **Yansı** tezi. «Düşünce bizim bilimimizden bağımsız ve onun dışında varolan dış dünyanın yansımasıdır.» Lecourt burada önemli bir düşüncüyü geliştirir: «Yansı, aynası olmayan bir yansıdır.» Bundan önce düşünce ve varlık ilişkisinin nasıl konduğunu görelim.

Lecourt «yansı» tezinin çifte bir tez olduğunu öne sürer. Bu çifte tez iki temel felsefî soruyu gerçek yerlerine koyar:

A —) Varlığın düşünce karşısında önceliği;

B —) Bilgilerin nesnelligi.

Burada gerçekten de iki tane yansı görüür: Bilgilerin nesnelligi (1. yansı), varlığın düşünce karşısında önceliği (2. yansı). Bu iki sorundan ikincisi (B) birincisine (A) bağımlıdır, birincisi çözümlenmeden ikincisi çözümlenemez. Bilgilerin nesnelligi sorunu ancak, düşünce varlığın yansıdır denildiğinde ortaya çıkabilir. Varlık ile düşünce ilişkisinin felsefe alanında kalmasına karşın bilgilerin nesnelligi, yani nesnelere (dışarıda ve kendilerinden bağımsız olan) ne derece uygun oldukları sorunu, doğa bilimleri ve tarihi maddeciliği ilgilendirir. İkinci soruya denk düşen tez bilimsel (cognitive) bir tezdür. Bu tez varlığın yansımasının kesinlik derecesinin artmasına ilişkin doğal bilimler ve tarihi maddecilik araştırmalarına imkân verir. Bu, idealist bilgi teorisinin imkân vermediği bir şeydir. Çünkü idealizmin çeşitli biçimleri bu iki sorundan ikincisinin yani bilgilerin nesnelligine ilişkin olanı belirleyici olduğunu kabul ederler. Bilgilerin nesnelligi sorunu nesne ile düşüncenin birbirine uygunluğu anlamını taşır. Böylece bilgi nesnesi ile öznesi birbirinin aynası durumunda olarak birbirini yansıtır. Bilgi, edilgen bir izdir artık. Öte yandan, bilgilerin nesnelligi sorunu temel sorun kabul edildiğinde bütün idealist felsefelerin yaptığı gibi bir bilgi teorisini üretmek gerekir. Yani, amaç nesnel bilgilerin edinilme mekanizmalarının öğrenilmesi olmayıp, bu nesnenin bilgisinin bu nesneye ne kadar uygun düştüğünü öğrenmek olduğundan kapalı bir sistem (bir bilgi teorisini) yaratmak gerekir. Oysa temel sorun olarak bilgi edinme mekanizmalarının araştırılmasına yol açan varlık ve düşünce ilişkisi sorunu ve varlığın düşünce karşısında önceliği tezi kabul edildiğinde artık bu bilgi teorisinden söz edilemez. Bilgi-

nin nesnelligi sorunu ve bu soruna bağlı olan tez artık tümüyle bilimsel bir tezdür, yani nesnel bilgi edinme mekanizmalarına ilişkin araştırmalara imkân veren bir tezdür. Bir teori değil bilgi için bir tezdür. Artık, edinilen nesne ile öznenin edindiği bilgi arasındaki uygunluğu (aynada görünür gibi) araştırmak söz konusu değildir. Böylece bilimsel etkinlik mümkün kınmıştır. Bu da görüldüğü gibi soruların doğru sırada konumasyonu elde edilmiştir: Varlığın düşünce karşısında önceliği sorunu, bilgilerin nesnelligi sorusundan önce çözümlenir.

Şimdi Lecourt'un daha önce değindiğimiz düşüncesine eğilebiliriz: «Leninist yansı, aynası olmayan bir yansıdır, «Lecourt Lenin'in bilgilerin nesnelligi tezine ilişkin getirdiği üç tane yardımcı tezdin sozeder: A) «Yansı», etkin bir yansıdır. Edilgen bir iz değildir.» Yansı, dış dünyanın düşünce tarafından kendine mal edilmesinin bir (etkin) pratiğidir. B) «Ayna»nın yattığı bir yansı, yaratıldığı anda tamamlanmıştır. Oysa, Leninist yansı temel özelliği yaklaşıklık olmasıdır. Giderek daha kesinleşecek bir yansıdır. C) Bilgilerin nesnel doğruluğunun ölçütü toplumsal pratiktir. Lecourt, yansıının etkinliğinden söz edildiğinde bunun, yansıının içinde toplumsal pratiğin var olduğunu belirtmek anlamını taşıdığını söyler. Bilgilerin nesnelligi tezinden doğan bu üç yardımcı tez, Lenin'in «maddeci bilgi teorisini» adını verdiği şeyi oluşturur. Bu idealist felsefenin anladığı anlamda bir bilgi teorisini değildir. Yani, «bilgilerin doğruluğunun temel sorusuna verilen felsefî cevapların oluşturduğu kapalı bir sistem» değildir artık.

Lecourt bu üç yardımcı teze dayanarak kimilerince (örneğin R. Garaudy, M. Simon ve J. Milhau) Lenin'e yakıştırılan duyumu değerlendirilmesinin temelsizliğini ortaya serer. Bu kişiler Lenin'in **Materyalizm ve Ampirio-kritisizm**'de «nesnel duyumu» bir yanılığın içinde olduğunu, bu yanılığını daha son-

aları Hegel'in **Mantık Bilimi**'ni eleştirel bir biçimde okuyup **Diyalektik Üzerine Defterler**'de düzelttiğini ileri sürerler. Lecourt ise **Materyalizm ve Ampirio-kritisizm**'in **Diyalektik Üzerine Defterler** tarafından eleştirilmesini kabul etmez. Çünkü her iki eser arasında karşıtlık yoktur: **Materyalizm ve Ampirio-kritisizm**'de savunulan tezlerin özellikle **yansı** tezinin **Diyalektik Üzerine Defterler**'de yeniden ele alınıp süreç kategorisi içinde düşünüldüklerini ileri sürer Lecourt. Böylece «süreç» kavramının **Materyalizm ve Ampirio-kritisizm**'de bulunduğunu **Defterler**'in onu daha açık kılıp geliştirdiğini düşünmektedir. Bu ise Lenin'in her ki eserde de aynı taktiği kullanmasından ileri gelmektedir: İdealizmi içerden çökertmek için nesnel duyumculuğu benimsemek. **Mantık Bilimi**'nde Hegel, Kant'ın Agnostisizmini eleştirir. Lenin'in, bu eseri okurken çıkardığı notların neredeyse tümü bu eleştiriye ayrılmıştır. Lenin, Kant'ı eleştirirken Hegel'in aldığı tavırları, yerleştiği konuları benimser. Fakat bunların tümünü benimsemek: Varlık-düşünce sorununun Hegelci idealist çözümlüne ilişkin olanları bir yana bırakır. Yani Kant eleştirisinde Lenin ile Hegel'in yolları kesişirler, fakat aynı anda da, varlık-düşünce ilişkisi sorununun çözümlenmesi nedeniyle ayrılırlar. Marksist felsefe açısından bu son derece önemli noktalara Lecourt Kant'ın temel tezlerini tanıttığı ve Hegel'in Kant eleştirisinin özünü açıkladığı bölümlerde oldukça ışık tutmakta.

Hegel mantığının Marksist felsefe tarihi içinde oynadığı rolün önemine değinirken «Hegel, başaşağı duran maddeciliktir» sözünün Marksist gelenek ve komünist hareket içindeki bir sürü sapmayı doğrulamaya yaradığını söylemekte. Hegel, varlık-düşünce ilişkisi sorununu doğru yere koyan tek batılı filozoftur. Bu sorunu, ilk önce çözümlenmesi gereken sorun olarak görmesine (yani doğru yere koymasına) karşın bu sorunu ters yönde, idealist yönde çözer. Bu nedenle çözümünü tersine çevirerek mad-